

ΨΥΧΟΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΔΡΑΣΕΙΣ ΤΗΣ ΡΕΥΜΑΤΟΕΙΔΟΥΣ ΑΡΘΡΙΤΙΔΑΣ: Η ΑΝΑΓΚΗ ΤΗΣ ΥΠΟΣΤΗΡΗΚΤΙΚΗΣ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΚΤΙΚΩΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΠΑΝΕΝΤΑΞΗΣ

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΚΟΥΓΚΑΣ
ΕΠΙΚ. ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ
ΠΑΓΝΗ

- Καμία σύγκρουση συμφερόντων

Περίγραμμα

- Εισαγωγή
- Ψυχολογικές επιπτώσεις
- Κοινωνικές επιπτώσεις
- Προγράμματα ψυχο-κοινωνικής παρέμβασης
- Συμπεράσματα

Εισαγωγή

- Μαρία, 34 ετών πολιτικός μηχανικός, ανύπαντρη
- 1^η επίσκεψη και διάγνωση ρευματοειδούς αρθρίτιδας
- Ανησυχία για τον πόνο:
  - “θα μπορέσω να τον αντέξω”
- Ανησυχία για τις στενές διαπροσωπικές σχέσεις
  - “θα μπορέσω να παντρευτώ και να κάνω οικογένεια”

Εισαγωγή

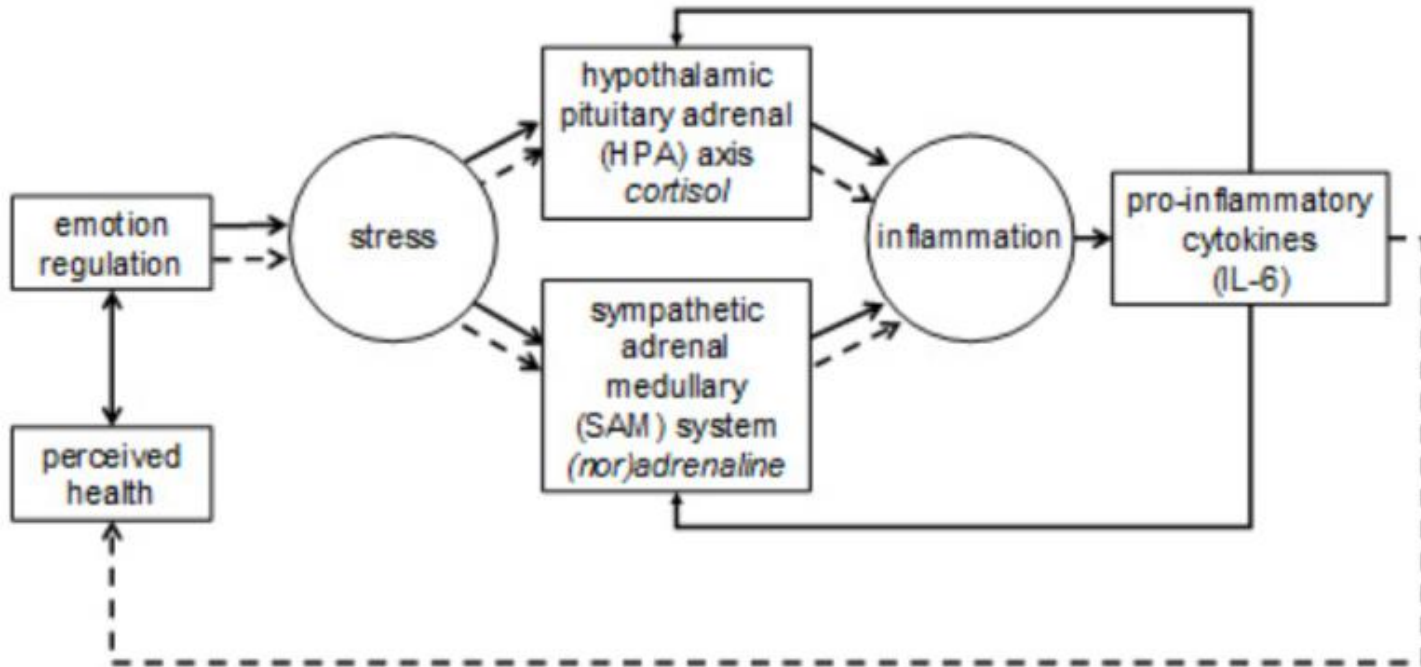
- Ανησυχία για τις καθημερινές δραστηριότητες, ρόλους, υποχρεώσεις
  - “ Θα μπορέσω να ανταποκριθώ στη δουλειά μου ή ως γονέας”
- Αντίληψη του περιβάλλοντος
  - “Τι θα σκέφτονται οι άλλοι βλέποντας με να δυσκολεύομαι”
- Φόβος θανάτου

Εισαγωγή

- Άρρηκτα συνδεδεμένες οι βιολογικές και ψυχολογικές διαστάσεις της ρευματοειδους αρθρίτιδας
- Συμπεριφορική, γνωσιακή και συναισθηματική κατάσταση επιδρούν στην πορεία της νόσου
  - Άμεσα: πόνος, κόπωση
  - Έμμεσα: συμμόρφωση στη θεραπεία και παρακολούθηση

Φυσιολογία

Figure 2. Diagram of the bidirectional relation between psychological factors and inflammation. Solid lines represent positive relations, broken lines represent negative relations (adapted from Van Middendorp et al 2005)

Φυσιολογία

- Κατα τη διάρκεια της φλεγμονής, οι προ-φλεγμονώδεις κυτταροκίνες (TNF- α , IL-6) ενεργοποιούν το νευροενδοκρινικό σύστημα “καταπόνησης” (stress)
- Επηρεάζουν την αλλαγή στην αντίληψη του ασθενούς για την κατάσταση της υγείας του μειώνοντας τη ψυχική, κοινωνική και σωματική ευημερία και λειτουργία (Dantzer 2001)

Κατάθλιψη

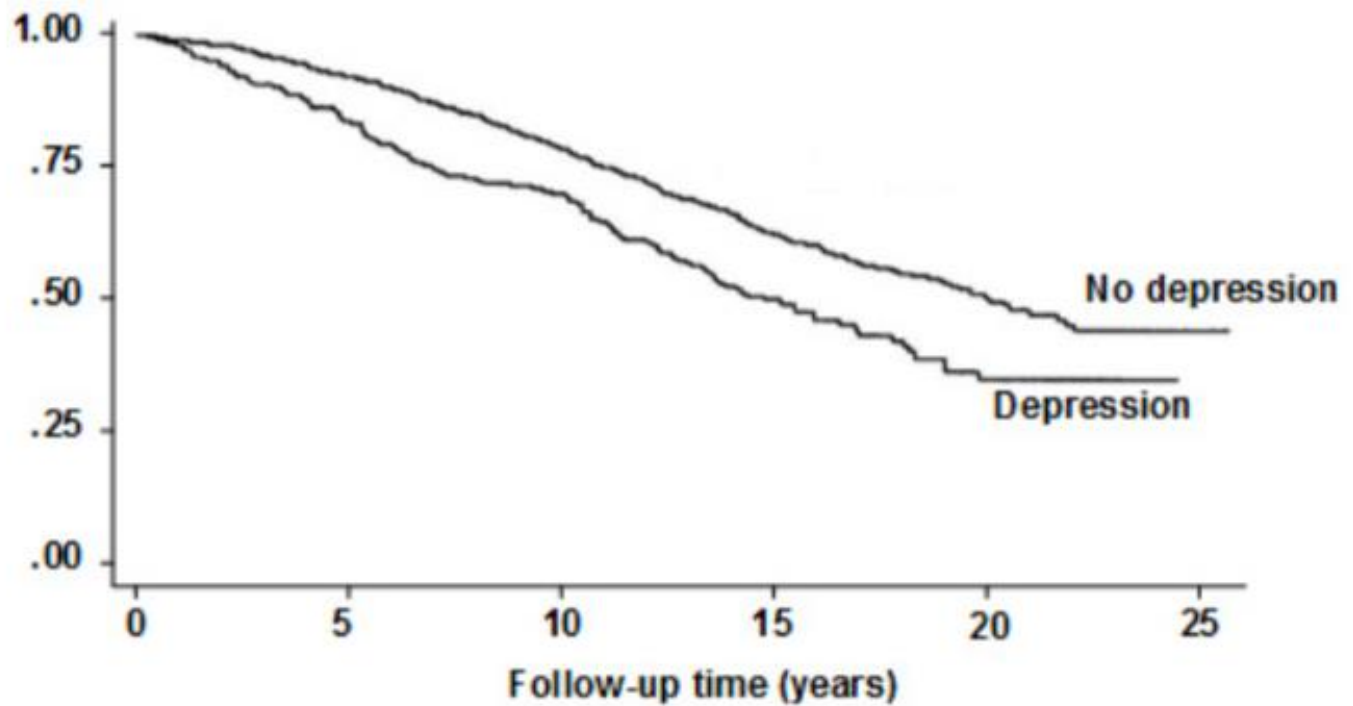
- Διαταραχές της διάθεσης στο 70% των ασθενών σε έρευνα της EULAR(παγκόσμια ημέρα αρθρίτιδας 2008)
- 35% το αναφέρει στον ρευματολόγο
- Επιπολασμός 10-20%, σχεδόν διπλάσιος από το γενικό πληθυσμό
- Συχνή (Cadena et al 2003;Martindale et al 2006) αλλά όχι απόλυτη (Blalock & Devellis 1992) συσχέτιση με τους κλινικούς δείκτες της νόσου

Κατάθλιψη

- Σημαντικός ο ρόλος του πόνου και της ανικανότητας (Wolfe & Hawley 1993)
- Ασθενείς με ιστορικό κατάθλιψης πριν τη διάγνωση της νόσου αναφέρουν και μεγαλύτερα επίπεδα πόνου και κόπωσης
- Ανεξάρτητος παράγοντας θνητότητας (HR 2.2 95% CI 1.2 to 3.9; $p=0.01$ Ang et al 2005)

Κατάθλιψη

Figure 4. Survival over 20-year follow-up of patients with rheumatoid arthritis with and without depression. Reprinted with permission from Ang et al 2005.

Άγχος

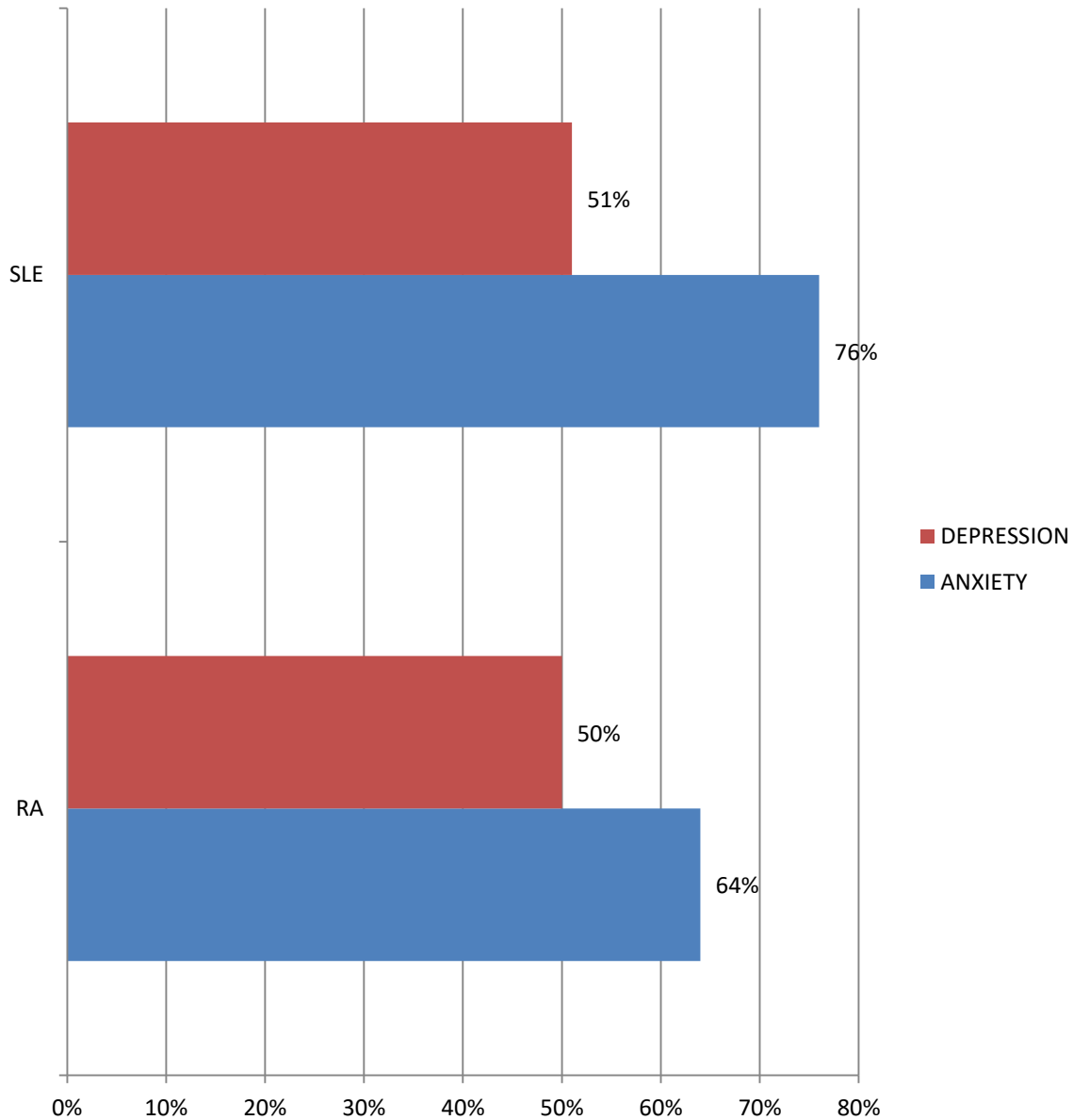
- Ευρύ φάσμα εκδηλώσεων:
  - κρίσεις πανικού, αγοροφοβία, κοινωνικές ή απλές φοβίες, γενικευμένη αγχώδης διαταραχή
- 20% των ασθενών με ΡΑ έναντι 13% στο γενικό πληθυσμό (McWilliams et al 2008)
- Μελέτη μεγάλης διάρκειας (>10 έτη) το 30% εμφάνιζε αγχώδη διαταραχή κατά τη διάγνωση και ο επιπολασμός στη συνέχεια 23-25% (Odegard et al 2007)

Άγχος

- Παραμένει σταθερό ή μειώνεται ελαφρά κατά τα πρώτα χρόνια της νόσου (Evers et al 2002; Treharne et al 2007; VanDyke et al 2004)
- Συχνά συνυπάρχει με κατάθλιψη
- Αυξημένα επίπεδα φλεγμονής και διάρκεια συμπτωμάτων πριν τη διάγνωση σχετίζονται με τη βελτίωση στο 1 έτος παρακολούθησης(Treharne et al 2007)

**Ποσοστά συμπτωμάτων Κατάθλιψης
και Άγχους.
Νεοδιαγνωσμένοι ασθενείς
Ρευματολογικής Κλινικής ΠΑΓΝΗ**

•Hospital Anxiety and
Depression scale (HADS)
(Zigmond & Snaith, 1983)

Κόπωση

- 40-60% των ασθενών με ρευματικά νοσήματα
- Πολύπλοκη και πολυπαραγοντική παθοφυσιολογία:
  - κυτταροκίνες, οξειδωτικό stress, μιτοχονδριακή δυσλειτουργία (Norheim et al 2011)
- Καθόλου ή ελάχιστη συσχέτιση με τους δείκτες ενεργότητας της νόσου (Hartkamp et al 2011; Stebbings & Treharne 2010; Treharne et al 2008)
- Σαφή συσχέτιση με τον πόνο, διαταραχές ύπνου, κατάθλιψη και την αρνητική αντίληψη της νόσου (Stebbing & Treharne 2010)

Κόπωση

- Νέες γυναίκες με RA και πολλαπλούς καθημερινούς ρόλους πιο ευάλωτες στις αρνητικές επιπτώσεις της κόπωσης
- Bristol RA fatigue multidimensional questionnaire (BRAFF-MDQ) αναγνωρίζει 4 διαστάσεις της κόπωσης (Nicklin et al 2010) :
  - Φυσική
  - Συναισθηματική
  - Γνωσιακή
  - Επιπτώσεις στην καθημερινότητα

Ποιότητα ζωής

- 4 βασικά στοιχεία
  - Σωματική λειτουργία
  - Ψυχική κατάσταση
  - Λειτουργία στο κοινωνικό σύνολο
  - Συμπτώματα της νόσου ή της θεραπείας
- Ηλικία, φύλο, συννοσηρότητες, απουσία συντρόφου και χαμηλό μορφωτικό επίπεδο σχετίζονται με χαμηλότερα επίπεδα ποιότητας ζωής (Sprangers et al 2000)

Ρόλοι και διαπροσωπικές σχέσεις

- Συχνή η απαίτηση προσαρμογής των καθημερινών ρόλων των ασθενών
- Αδυναμία εκμετάλλευσης του ελεύθερου χρόνου και επιτέλεση διαφόρων δραστηριοτήτων
- Ανάγκη για βοήθεια από τρίτους
- Σεξουαλικές σχέσεις

Επαγγελματικός τομέας

- Σημαντικές επιπτώσεις σε όλα τα στάδια της νόσου
- Το κύριο στοιχείο του κοινωνικο-οικονομικού κόστους
- Ανικανότητα προς εργασία
- Απώλεια ωρών ή ημερών και χαμηλή παραγωγικότητα
- Πρόωρη συνταξιοδότηση
- Μειωμένο προσωπικό ή οικογενειακό εισόδημα

Ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις

- Οι συνηθέστεροι τρόποι παρέμβασης για την ψυχολογική στήριξη των ασθενών στηρίζονται στην:
  - πληροφόρηση
  - αξιοποίηση της κοινωνικής υποστήριξης
  - χρήση ειδικών παρεμβατικών και θεραπευτικών τεχνικών
  - οικογενειακή θεραπεία
  - παρέμβαση στο προσωπικό υγείας

Ψυχοκοινωνικές παρεμβάσεις

Οι συνήθεις γενικοί στόχοι παρέμβασης είναι:

- μείωση της δυσφορίας και των άλλων αρνητικών συναισθημάτων
- ενίσχυση της χρήσης λειτουργικότερων στρατηγικών αντιμετώπισης του άγχους
- διατήρηση της ευεξίας και της ευχαρίστησης σε διάφορους τομείς της ζωής
- βελτίωση της ποιότητας ζωής

Γνωσιακή-συμπεριφορική θεραπεία

- Κλινικές μελέτες αποδεικνύουν την αποτελεσματικότητα της (Astin et al 2002)
- Εστιάζει στα πρακτικά προβλήματα και στις μοναδικές προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ασθενείς *«εδώ και τώρα»*
- Διευκολύνει τον έλεγχο των συμπτωμάτων (πόνος, κόπωση) και διδάσκει τους ασθενείς να γίνουν θεραπευτές του εαυτού τους
- Σωστή διαχείριση συμπτωμάτων άγχους και κατάθλιψης

Γνωσιακή-συμπεριφορική θεραπεία

- Διευκολύνει τον ασθενή να συμμορφωθεί στις ιατρικές οδηγίες
- Αυξάνει την πρόσβαση του ασθενούς σε πηγές κοινωνικής υποστήριξης
- Ενθαρρύνει τους ασθενείς να αναλάβουν την ευθύνη για την φροντίδα της υγείας τους, μειώνοντας την εξάρτηση από το προσωπικό υγείας και την οικογένεια
- Βοηθάει στη μείωση δαπανών που σχετίζονται με κατάχρηση φαρμάκων ή συχνές εναλλαγές γιατρών

Κοινωνική υποστήριξη

- Υποστήριξη από φίλους και οικογένεια επιφέρει θετικό αποτέλεσμα τόσο στην ψυχική όσο και τη σωματική υγεία των ασθενών (Cohen & Wills 1985)
- Σημαντική η ενθάρρυνση των ασθενών για ενεργό κοινωνικό ρόλο και αποφυγή κοινωνικής απομόνωσης και στιγματισμού
- Σύλλογοι ασθενών

Συμπεράσματα

- Ο αντίκτυπος της ΡΑ όχι μόνο στο σωματικό αλλά και σε ψυχο-κοινωνικό επίπεδο
- Αμφίδρομη σχέση μεταξύ της πορείας της νόσου και της ψυχο-κοινωνικής κατάστασης του ασθενούς
- Ο ρευματολόγος θα πρέπει να λαμβάνει υπόψην τόσο τις βιολογικές όσο και τις ψυχικές-κοινωνικές ανάγκες των ασθενών